

**BİRİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ AZASINDAN
ABDURRAHMAN DURSUN BEY**

Prof. Dr. Süavi YALVAÇ^X

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Çorum mebusu olarak iştirak eden Abdurrahman Dursun Bey, aslen Tokat'ın Zile kazasından olup, eskiden "Kartaloğulları" diye bilinen bir aileden gelmektedir. Daha sonra kendisinin "Sabıkhâde" olarak adlandırıldığı görülüyor. İlimiye sınıfına mensup bir ailenin çocuğu olarak Zile'de doğmuştu. Meclis açıldığı sırada 48 yaşlarında bulunduğuna göre, tahminen 1872 yıllarında dünyaya gelmiş olmalıydı.

İlk öğrenimini aile çevresinden, özellikle imam olan amcasından gördükten sonra Tokat'a giderek, burada medrese tahsiline devam etti. Daha sonra İstanbul'a gitti ve Darülmuallimin'in Edebiyat-Felsefe şubesine kaydoldu. Bu bölümü birincilikle bitirdiği için Abdülhamid nişanı ile taltif edildi. Maarif Vekâleti'nden görev istedi ve Erzurum Lisesi Edebiyat-Felsefe öğretmenliğine tayin olundu. Burada iken, 1911 de, büyük oğlu Süavi (bu satırların yazarı Süavi Yalvaç) dünyaya geldi. Erzurum'da bir süre kaldıktan sonra, yine aynı görevle Çorum'a nakle edildi. Çorum'da, öğretmenliği sırasında halkın sevgisini kazandı, geniş bir çevre edindi. Bunu sırasıyla, Bolu, ikinci defa olarak Çorum ve Ankara Sultaniyesi'ndeki felsefe öğretmenlikleri takip etti.

Mustafa Kemal Paşa'nın, yurdun kurtuluşu için Sivas'ta genel bir kongrenin toplanması yolundaki çağrısı Çorum'a da ulaşmıştı. Çorumlular, yakinen tanıdıkları, büyük saygı ve sevgi besledikleri ve o sırada

X) Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi Eski Dekanı.

Ankara Sultanisi Felsefe öğretmeni bulunan Abdurrahman Dursun Bey'e kendilerini temsil etmelerini teklif ettiler. Abdurrahman Dursun Bey de bu teklifi kabul ederek, Ankara'dan Sivas'a gitti ve 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında toplanan Sivas Kongresi'ne Çorum delegesi sıfatıyla katıldı. Ankara'da kalan ve Hacettepe yakınlarındaki Hacı Musa Mahallesi'nde oturmakta olan ailesi, onun Sivas Kongresi'ne katıldığını öğrenen İngiliz irtibat subay ve askerleri tarafından takip edilmeye başlandı. Bu takipten kurtulmak için aile efradı, komşularına sığınmak ve bu suretle izlerini kaybettirmek lüzumunu hissettiler. Abdurrahman Dursun Bey, Kongrenin bitiminde Ankara'ya döndü.

Son Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin dağıtılmasından sonra, Mustafa Kemal Paşa tarafından, milletin mukadderatına el koyacak bir meclisin süratle Ankara'da toplanması istenmiş ve bu durum bütün yurda tamim edilmişti. Çorumlular, Abdurrahman Dursun Bey'i yine unutmadılar, ve onu Çorum'dan milletvekili seçtiler. Böylece O, ilk Meclis'e Çorum milletvekili olarak girdi.

Abdurrahman Dursun Bey, ailesiyle birlikte Ankara'da ikamet etmekte olduğundan, 23 Nisan 1920 deki açılışa bizzat iştirak etti ve bundan sonra Meclis'in faal üyelerinden biri olarak gözüktü. O, Meclis'te çetin geçen müzakerelerden sonra evine gelir, fakat bu müzakerelerden ailesine hiç söz etmezdi. Bu satırların yazarı o sıralarda 9-10 yaşlarında bulunduğundan, böyle konuşmalara şahit olduğunu hiç hatırlamamaktadır. Sadece bir defasında Düzce ve Yozgat isyanları münasebetiyle, büyük bir öfke içerisinde "Bunlar Türk olamaz" dediğini anımsamaktadır. Zaten aile, Milli Mücadelenin sonlarına doğru Çorum'a nakletmiş, Abdurrahman Dursun Bey, Ankara'da ailesinden ayrı bir başına kalmıştır. Çorumlular da Meclis'teki temsilcilerinin ailesine çok yakın alâka göstermişlerdir.

Mondros Mütarekesi'nden sonra, Abdurrahman Dursun Bey, ailesine kavuşur. Artık aile Ankara'dadır. Üte yandan ilk Meclis'in görevi henüz sona ermemiştir, Meclis çalışmalarını sürdürmektedir. Bu meyanda Meclis'in aldığı bir kararla 1 Kasım 1922 de Hilâfet ve Saltanat birbirinden ayrılmış ve saltanak lağvedilmiştir. İstanbul işleri, Vahideddin'in firarı, Lozan görüşmeleri gibi konular yine Meclis'in gündemini meşgul etmektedir. Meclis, 1 Nisan 1923 te yeni Meclis'in toplanması için karar alır ve 16 Nisan'da çalışmalarına son verir. Haziran ayında da Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Devre mebuslarını belirleyecek seçimler yapılır.

Abdurrahman Dursun Bey, bu seçimlerde adaylığını koymadı. 1923 te ailesini alarak, yaylı ile Çorum üzerinden Amasya'ya gitti ve bir süre burada kaldı, buğday ve zahire ticaretiyle meşgul oldu. 1925 te baba ocağı Zile'ye dönen Abdurrahman Dursun Bey, burada da iki yıl kadar serbest ticaretle uğraştıktan sonra asıl mesleği olan öğretmenliğe dönmeye karar verdi. Bunun için Maaarif Vekâletine başvurdu. Böylece elli yaşını aşmış bulunduğu halde ikinci öğretmenlik hayatı başlamış bulunuyordu. 1926-1927 öğretim yılında Sivas Kız Muallim Mektebi Ruhیات ve Tedris muallimliğine tayin edildi. 1932 yılında Tokat'a tayinini istedi ve Tokat'ta tarih öğretmenliği yaptı. 1935 yılında kendi isteği ile emekliye ayrıldı ve Bursa'da yerleşti. Bütün emeklilik hayatını burada geçirdi. 1947 de, 78 yaşında, Bursa'da öldü. Mütevazi bir cenaze merasimi yapıldı. Bir kıt'a asker refakatinde bayrağa sarılı tabutu Bursa'da toprağa verildi. İlk Meclis'in bu yaşlı üyesinin ölümünden dolayı ailesine hiç bir resmi makamdan taziye telgrafının çekilmemiş olması hayli düşündürücüdür.

Abdurrahman Dursun Bey, üçü erkek ikisi kız beş çocuk babasıydı: Süavi (oğlu, Prof.Dr.Süavi Yalvaç, Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi eski Dekanı) , Turan (kızı, ilkokul öğretmenliğinden emekli), Raşan (kızı

General Gafur Ünen'in eşi), Orhan (oğlu Orhan Yalvaç, Elektronik Yüksek Mühendisi), İlhan (oğlu, Harita Genel Müdürlüğü Fen Dairesi Başkanı). Soyadı Kanunu çıkınca, o sırada Almanya'da tahsilde bulunun büyük oğlu Süavi'ye mektup yazarak, nasıl bir soyadı almaları gerektiğini sormuş, oğlu da bunu kendi seçimine biriktüğünü cevaben bildirmişti. Aile ilmiye sınıfından geliyordu. eğitim ve öğretimle uğraşanların sayısı oldukça fazla idi. Kendisi de bu mesleğe yıllarını vermişti. Onun için "aydınlatan, halkı tenvir eden manasına gelen "Yalvaç" soyadını uygun bulmuş ve soyadı olarak kaydettirmişti.

Abdurrahman Dursun Bey, emeklilik yıllarında da mesleğini ihmal etmemiş, kütüphaneleri dolaşıp durmuştu. Özellikle eski el yazma eserlere karşı büyük bir merakı vardı. Bunları arar, bulur ve okurdu. Ele geçirebildiklerinin itina ile saklardı. (Eski eserlerin bir kısmı kütüphanelere intikal etmiş, diğer bir kısmı ve madalyalar da aile etrafı tarafından hatıra olarak alıkonmuştur.) Ölümünden on beş dakıda kadar önce, Kosova zaferine aid bir hamaset şiirini terennüm ettiğini duymuyorlardı. Ruhu şadolsun.